Weidevogels in Fryslân

Jaarbericht 2025

voorwoord

Het broedseizoen van 2025 ligt achter ons. In dit overzicht vindt u de telgegevens van de kievit, grutto, scholekster en tureluur in Fryslân. De cijfers zijn tot stand gekomen dankzij de inzet van zes organisaties die zich, ieder op hun eigen manier, inzetten voor het tellen en beschermen van onze weidevogels. Op de achterzijde van dit bericht stellen zij zich graag aan u voor.

Na het teleurstellende jaar 2024 bood 2025 een seizoen dat in eerste instantie weinig opzien baarde. Toch laat een nadere blik op de afzonderlijke maanden en regio's een veel genuanceerder beeld zien. In sommige gebieden werd met tevredenheid gekeken naar het aantal uitgevlogen kuikens, terwijl elders met lede ogen werd aangezien hoe de jongen het niet haalden. De verschillen zijn deels te verklaren door de hoge predatiedruk in een aantal gebieden. Daarnaast speelde de uitzonderlijk droge start van het voorjaar een merkbare rol in het verloop van het seizoen.

Wat zijn weidevogels?

Vogels die op de grond broeden in weilanden en op akkers, noemen we weidevogels. Binnen deze groep onderscheiden we de 'echte' of 'primaire' weidevogels: soorten die vrijwel uitsluitend in weilanden en op akkers broeden. Denk aan steltlopers als de kievit, grutto, scholekster, tureluur, wulp, kemphaan en watersnip. Maar ook eenden als de wilde eend, slobeend, zomertaling en kuifeend horen hierbij, net als zangvogels als de graspieper, gele kwikstaart en veldleeuwerik.
Daarnaast is er een groep vogels die weliswaar ook in graslanden broedt, maar net zo goed andere landschappen opzoekt. Deze soorten rekenen we tot de 'secundaire' weidevogels. Voorbeelden hiervan zijn de wintertaling, meerkoet, kluut, paapje en bergeend.

In dit jaarbericht richten we ons op de vier hoofdsoorten, de vier meest voorkomende soorten binnen de groep van de echte weidevogels: de kievit, grutto, scholekster en tureluur.

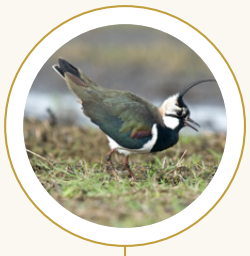

Kievit (Ljip)

Grutto (Skries)

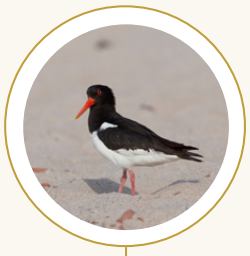

Scholekster (Strânljip)

Tureluur (Tsjirk)

partijen

De deelnemende partijen zijn:
Bond Friese VogelWachten (BFVW)
Sovon Vogelonderzoek Nederland
BoerenNatuur Fryslân
Provincie Fryslân
It Fryske Gea
Staatsbosbeheer
Natuurmonumenten

De laatste drie organisaties hebben natuurgebieden in eigendom en we noemen ze daarom terreinbeherende organisaties, kortweg TBO's.

weer

De winter verliep behoorlijk nat en zacht. Wel kreeg het noorden van de provincie halverwege februari te maken met sneeuw. Vervolgens werd het in de loop van februari droger. Ook maart en vooral april waren uitzonderlijk droge maanden. Pas op 22 mei kwam er weer wat regen, maar het neerslagtekort was inmiddels behoorlijk opgelopen. Dit had gevolgen voor zowel de weidevogels als de gewasgroei. Juni en juli verliepen vrij gemiddeld met afwisselend warme periodes en buien, het neerslagtekort werd niet helemaal ingelopen.

hoe is er geteld?

Er is gebruik gemaakt van cijfers die zijn aangeleverd door vrijwilligers en medewerkers van de BFVW, de terreinbeherende organisaties (TBO's) en Sovon. De BFVW werkt volgens de 'Fryske Combimethode' waarbij de nadruk ligt op het vinden en beschermen van nesten. Is een nest onvindbaar of mag een gebied niet betreden worden, dan worden broedparen ingevoerd. Aanvullend worden alarmtellingen uitgevoerd. De nazorgers gaan hiervoor in de loop van het broedseizoen meerdere keren de gebieden door. De TBO's gebruiken de methode van het Broedvogel Monitoring Project (BMP-tellingen) van Sovon. Hierbij worden in meerdere rondes broedparen geteld en in kaart gebracht. Ook hier is extra aandacht voor de alarmtellingen. De aantallen in dit jaarbericht staan voor het totaal aan getelde nesten en broedparen. De cijfers geven dus **geen** aantallen vogels weer! Zie voor achtergrondinformatie over de telmethodes het blokje 'verantwoording cijfers' op de achterkant van dit Jaarbericht.

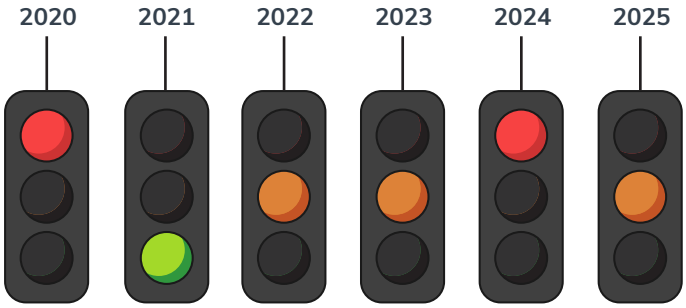

broedsucces grutto

Om het broedsucces van de grutto te kunnen meten, worden er drie zogenaamde alarmtelrondes uitgevoerd. In de periode dat de jonge vogels hun vleugels oefenen (fladderweken), wordt geteld hoeveel ouders er alarmeren wanneer er door het veld wordt gelopen. Dat aantal wordt vervolgens gedeeld door het aantal eerder getelde nesten en broedparen. Gemiddeld kwam het bruto territoriaal succes (BTS) provinciebreed net op een 'matig' (minder dan 70%) uit. **Dit betekent dat er in 2025 mogelijk niet genoeg gruttokuikens groot geworden zijn om de populatie in stand te kunnen houden.** Daarbij was dit jaar vooral opvallend hoe groot de verschillen tussen gebieden waren.

de cijfers

- PROVINCIE FRYSLÂN -

FIGUUR 1: GETELDE AANTALLEN 2025

De totale aantallen van getelde nesten en broedparen.
Het gaat hierbij niet om aantallen vogels of populatie-grootte.

(bron ANLb en Overig: BFVW, bronnen TBO's; Sovon en BFVW)

Totaal	18221
ANLb	**8418**
Waarvan bij It Fryske Gea	125
Waarvan bij Natuurmonumenten	9
Waarvan bij Staatsbosbeheer	8
Overig*	**7265**
TBO's	**2538**
It Fryske Gea	736
Natuurmonumenten	492
Staatsbosbeheer	1310

Totaal	8415
ANLb	**5248**
Waarvan bij It Fryske Gea	104
Waarvan bij Natuurmonumenten	25
Waarvan bij Staatsbosbeheer	15
Overig*	**1112**
TBO's	**2055**
It Fryske Gea	476
Natuurmonumenten	623
Staatsbosbeheer	956

Totaal	9574
ANLb	**4874**
Waarvan bij It Fryske Gea	44
Waarvan bij Natuurmonumenten	6
Waarvan bij Staatsbosbeheer	2
Overig*	**3548**
TBO's	**1152**
It Fryske Gea	567
Natuurmonumenten	274
Staatsbosbeheer	311

Totaal	6368
ANLb	**3616**
Waarvan bij It Fryske Gea	61
Waarvan bij Natuurmonumenten	3
Waarvan bij Staatsbosbeheer	13
Overig*	**1005**
TBO's	**1747**
It Fryske Gea	657
Natuurmonumenten	357
Staatsbosbeheer	733

* o.a. gangbaar boerenland en particulier natuurbeheer

Getelde hectares per categorie (circa)

Bij de TBO's is voor de hectares uitgegaan van getelde terreinen met een geschikte leefomgeving voor minimaal één van de vier hoofdsoorten. De getelde vogels uit de andere terreinen van de TBO's zijn wel meegenomen in de aantallen vogels hierboven.

Totaal	141790
ANLb	**23500**
overig*	**107000**
TBO's	**11290**
It Fryske Gea	5000
Natuurmonumenten	790
Staatsbosbeheer	5500

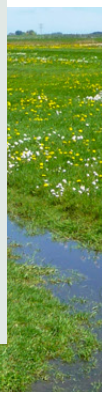

de cijfers

- IN DE REGIO'S -

FIGUUR 2: VERGELIJKING VAN MELDINGEN 2025 TEN OPZICHTE VAN 2024 PER REGIO
(ALLEEN IN BEIDE JAREN GETELDE OPPERVLAKTES)

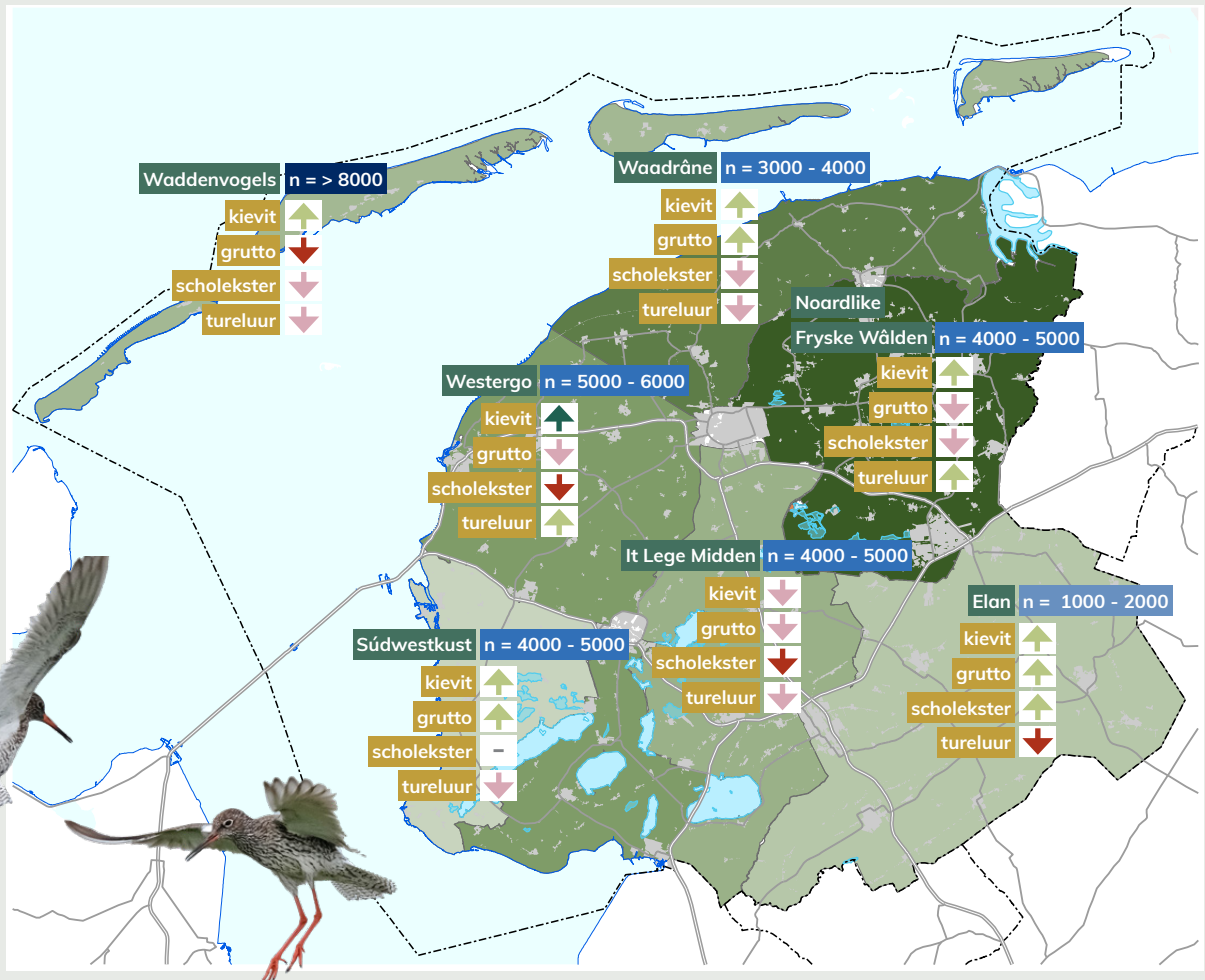

↑ = >10% ↗ = 1-10% - = 0% ↘ = 1-10% ↓ = >10%

n = totale aantal meldingen van de vier hoofdsoorten samen

Deze figuur geeft een procentuele vergelijking per regio weer van de verandering in aantallen meldingen, in gebieden (zowel agrarische - als natuurgebieden) die zowel in 2024 als in 2025 zijn geteld. De n geeft het totaal aantal meldingen van de vier hoofdsoorten samen in 2025 in die regio weer. Ieder jaar gaat het hier om andere gebieden, omdat niet overal ieder jaar dezelfde percelen worden geteld. Een vergelijking met kaartjes uit eerdere jaarberichten kan daarom niet worden gemaakt. (bronnen: BFVW en Sovon)

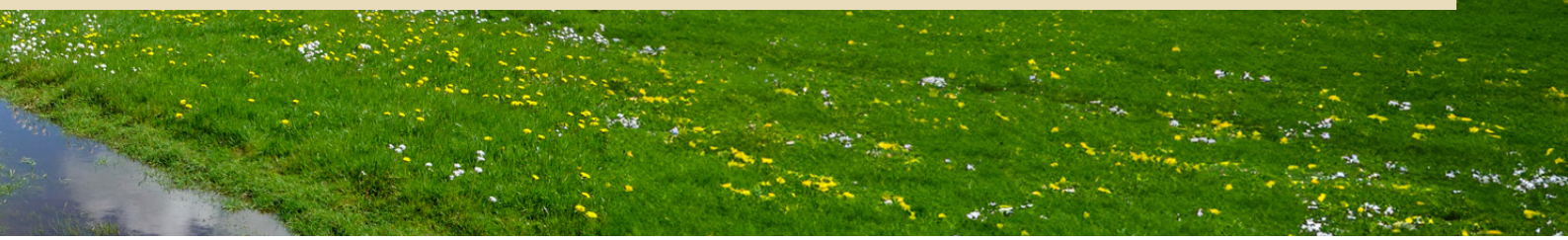

FIGUUR 3: TRENDLIJN VAN 1998/2002 TOT EN MET 2024

De indexgrafieken van de vier hoofdsoorten, berekend voor de provincie als geheel sinds 1998 en voor drie beheercategorieën ANLb beheer, natuurreservaten en reguliere landbouw sinds 2002. Het jaar 2002 is overal op 100% gesteld. Ook de met een symbool aangegeven trend heeft bij geheel Fryslân betrekking op de periode sinds 1998, en voor de beheercategorieën sinds 2002.

Trendclassificatie:

++ = sterke toename, + = matige toename, 0 = stabiel, - = matige afname, -- = sterke afname.

Kievit

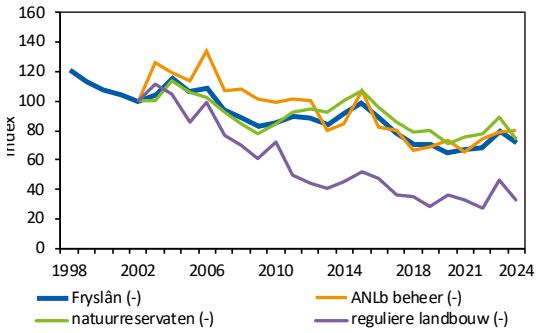

Grutto

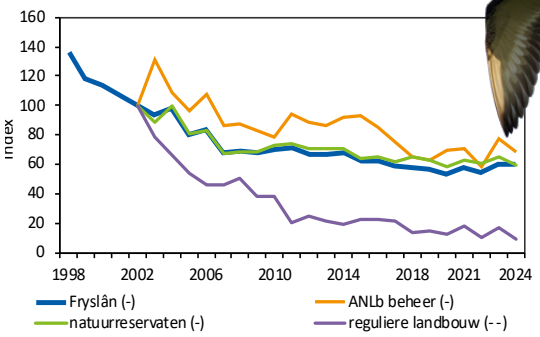

Scholekster

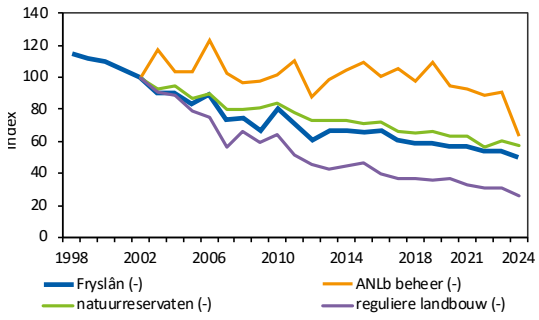

Tureluur

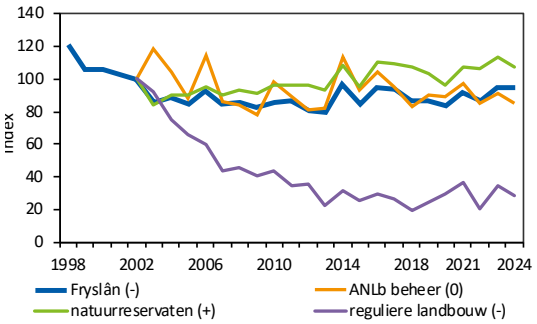

De watersnip

De watersnip heet in het Fries waarlamke, maar ook himelgeit, bletterlamke en maailamke. Die namen verwijzen naar het mekkerende geluid tijdens de baltsvlucht: met gespreide staart duikt de snip omlaag, waarbij de buitenste veren trillen.

Watersnippen zoeken voedsel in zachte grond en broeden daarom vooral in natte, extensieve graslanden of gemaaide rietlanden. Ze houden van open landschappen, maar nestelen ook in gebieden met wat bomen en struiken. Vaak zie je ze pas als ze plots vlak voor je opvliegen.

In Fryslân broeden naar schatting 170 tot 280 paren (2018–2020), op een landelijk totaal van circa 900 tot 1450. Rond 1970 waren er nog zo'n 10.000 broedparen in Nederland. De forse afname komt vooral door de ontwatering van het landelijk gebied.

Buiten het broedseizoen zijn watersnippen talrijker: dan trekken vogels uit Noord- en Oost-Europa door of blijven hier overwinteren. In de natte graslanden van Fryslân zijn ze dan regelmatig te zien, vooral in het najaar en in maart.

“Alleen kun je sneller, maar samen kom je verder.”

Fokke Sierksma (58) is melkveehouder in Reitsum met 130 melkkoeien en 60 stuks jongvee. Zijn bedrijf beslaat 62 hectare, waarvan 7 hectare specifiek is ingericht voor weidevogels. Jelmer Holwerda (23) komt al sinds zijn derde op de boerderij en werkt nu zo’n acht jaar samen met Fokke. Enkele redactieleden gingen met Fokke en Jelmer in gesprek over ‘hun’ vogels:

Wat motiveert jullie?
Beide mannen zijn vol van het vee én van de weidevogels. Ze vinden beiden dat de mooiste tijd begint als de vogels weer in het land zijn. Als de ruige mest op het land ligt en het waterpeil weer omhooggaat, dan kijken de mannen weer naar ze uit.

Die motivatie komt uit het veld en uit het aaisykjen. “Het zit erin of het zit er niet in,” zegt Fokke. “Typerend is dat boeren die van weidevogels houden ook weidevogels op het land hebben. En bij boeren die wel willen, maar er niet echt veel mee hebben, zitten ze niet. Dat kan geen toeval zijn.” Jelmer vult aan: “Er is in het voorjaar niks mooier dan de grutto die laag over je heen vliegt en de kievit die boven je duikelt.”

Hoe zorgen jullie dat de weidevogels zich thuis voelen?
De combinatie van verhoogde waterpeilen en ruige stalmest blijkt het meest te helpen. “En vooral geen drijf- en kunstmest, dan wordt het gras voor de kuikens veel te lang” zegt Fokke. De slootpeilen zijn dus hoog, het water loopt aan weerszijden van de sloot wel drie meter over. Veel jonge vogels komen foerageren langs de slikranden. Een pomp op zonnepanelen houdt het peil op niveau. Alle percelen krijgen ruige stalmest, die het hele jaar wordt opgespaard. “Hoe later de stalmest wordt uitgereden, hoe beter.”

Ook wordt er vanaf half april geweid. “De gezinnen met kuikens foerageren als het ware bij het vee.” Natuurlijk wordt voor het maaien elk perceel gecontroleerd op kuikens. “Als we zien dat er kuikens zijn, stellen we het maaien minimaal een week uit.”

Is er samenwerking in de buurt?
De betrokkenheid bij weidevogels begon in 2004 met de oprichting van Agrarische Natuurvereniging Om’e Koaien. In 2016 ging dit op in Collectief De Waadrâne. Er is veel contact tussen de boeren met een belangrijke rol voor de mozaïekregisseur als onafhankelijk persoon. Kuikens migreren veel naar andere boeren, vooral in percelen met vee. Daardoor is samenwerking echt nodig.

Hoe ging het in 2025?
Vanaf half maart werd het kouder, waardoor veel kieviten zijn vertrokken. Daardoor waren er minder kieviten, maar er waren meer grutto’s en evenveel tureluurs en scholeksters. In totaal waren er 70 tot 80 broedparen van de vier hoofdsoorten. “De alarmtellingen waren heel goed.”

Zien jullie problemen voor toekomstig succes?
Oprukkende rietkragen vormen een mogelijk probleem. “Daarin vindt bijvoorbeeld de Bruine Kiekendief, waar we nu nog niet veel last van hebben, een plek.” Nu zijn het vooral bruine rat en steenmarter die prederen. Afmaaien zou een oplossing kunnen zijn, maar het riet groeit vaak op lastig te bereiken plekken.

Welke kansen zien jullie?
De inzet van drones biedt kansen voor monitoring en beheer. Ook samenwerking met andere boeren biedt perspectief. “Door samen te werken met nog meer boeren zou je voor weidevogels een mooi gebied kunnen inrichten. Daar ligt mogelijk een sleutel tot succes, want alleen kun je sneller, maar samen kom je verder” aldus Fokke.

deelnemende organisaties

NATUURMONUMENTEN
Natuurmonumenten is een vereniging die zorg draagt voor meer dan 100.000 hectare natuur in Nederland. In Fryslân beschermt en beheert Natuurmonumenten een grote variatie aan natuurgebieden, waaronder diverse weidevogelgebieden. In deze gebieden vind je het eeuwenoude weidelandschap met slootjes, greppeltjes, bloemrijke graslanden én weidevogels nog volop terug.

www.natuurmonumenten.nl/friesland

STAATSBOSBEHEER
Staatsbosbeheer beheert ruim 268.000 hectare groen erfgoed in Nederland, waarvan ruim 37.000 hectare in Fryslân. Natuur die we beschermen zodat planten en dieren zich er kunnen vestigen en mensen ervan kunnen genieten. We willen onze terreinen duurzaam benutten. In de Friese weidevogelgebieden streven we naar een open landschap met vochtige, kruidenrijke graslanden met hoge waterpeilen waar veel verschillende soorten weidevogels zich thuis voelen.

www.staatsbosbeheer.nl

BOERENNATUUR FRYSLÂN
BoerenNatuur Fryslân is het samenwerkingsverband van de 7 agrarische collectieven in Fryslân. De collectieven zorgen ervoor dat het ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer) efficiënt en effectief wordt ingezet bij meer dan 2000 boeren.

www.boerennatuurfryslan.frl

IT FRYSKE GEA
It Fryske Gea is de provinciale vereniging voor natuurbescherming in Fryslân met ruim 36.000 leden en ruim 20.000 hectare natuur. We beschermen, behouden en ontwikkelen natuur, landschap en cultureel erfgoed. Om verschillende weidevogelsoorten te kunnen bedienen, streven we in de weidevogelgraslanden naar een robuust en open landschap met hoge waterstanden, een vruchtbare bodem en een kruiden- en structuurrijke vegetatie.

www.itfryskegea.nl

BFVW
De Bond Friese VogelWachten is de organisatie in Fryslân die de (weide) vogels beschermt en monitort (telt). De 3000 vrijwilligers van onze 100 lokale vogelwachten zetten zich met veel passie en energie in voor de vogels in hun omgeving, zowel op agrarische gronden als op natuurterreinen.

www.bfvw.nl

SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND
Sovon Vogelonderzoek Nederland organiseert landelijke vogeltellingen en voert onderzoek uit ten behoeve van beheer, beleid en wetenschap. De monitoring gebeurt volgens vaste methodes en voor het grootste deel met vrijwilligers. Ook in Fryslân zijn honderden vrijwilligers actief die tellingen uitvoeren van broed- en watervogels.

www.sovon.nl

colofon

Opdrachtgever:
Provincie Fryslân

Redactie:
Mark Hilboezen, It Fryske Gea
Henk Oud, BoerenNatuur Fryslân
Hanneke Wijnja, Natuurmonumenten
Jelle Postma, Sovon
Marleen Daanje, Provincie Fryslân
Bennie Henstra, Staatsbosbeheer

Fotografie:
Jappie Seinstra (cover)
Binnita Poelman (interview)
Wiebe Palstra
Bart van 't Veer
Albert Wester
Natuurmonumenten - Paul Cools
Natuurmonumenten - Ruud Poelstra

Projectcoördinatie:
BFVW, Inge van der Zee

Vormgeving en opmaak:
Jongens van de Jong, Leeuwarden

Drukwerk:
Grafische Groep Van der Eems, Easterein

Verantwoording cijfers

In Fryslân worden weidevogels geteld met behulp van de Fryske Combimethode, BMP-tellingen en MAS-tellingen. De BFVW werkt in het gangbare boerenland, binnen de agrarische collectieven en in een deel van de natuurgebieden volgens de Fryske Combimethode, waarbij de nadruk ligt op het vinden van de nesten. Als een nest onvindbaar is of als een gebied niet betreden mag worden, wordt een broedpaar opgegeven, zodat het broedpaar wel meegenomen wordt in de tellingen. De nazorgers maken gedurende het broedseizoen meerdere rondes door het hun toegewezen gebied. Binnen de natuurgebieden werken de TBO's grotendeels met de methode van het Broedvogel Monitoring Project (BMP) van Sovon. Tellers brengen in meerdere rondes vogels met territoriaal gedrag in kaart in vaste telplots. Na afronding van alle telrondes clusteren de tellers volgens vaste criteria de waarnemingen tot territoria. Waar binnen natuurgebieden geen BMP-cijfers beschikbaar zijn voor dit jaar zijn waar mogelijk BFVW-tellingen gebruikt. Voorgaande tellingen worden aangevuld met alarmtellingen om een Bruto Territoriaal Succes (BTS) vast te kunnen stellen. Dit BTS geeft een indicatie van het aantal gruttoparen dat minimaal één kuiken tot vliegvlug heeft kunnen brengen.

De gepresenteerde cijfers over 2025 zijn voorlopige gegevens die een goede indruk geven van het broedseizoen in 2025 van de soorten scholekster, kievit, grutto en tureluur. De aantallen zijn afkomstig uit de door de BFVW en TBO's getelde gebieden. Dit zijn niet alleen de gebieden die speciaal voor weidevogels worden beheerd, maar ook gebieden met een ander beheer zoals de kwelders op de eilanden en beekdalen of moerasgebieden. Het aantal opgegeven hectares bij de TBO's is het oppervlakte aan 'potentieel geschikt habitat' voor de vier hoofdsoorten. Hierbij is gekozen voor de natuurbeheertypes N01.02, N08.03, N09.01, N10.01/.02, N12.02-.05 en N13.01. Een uitzondering is hierbij gemaakt voor de N01.02-hectares op Schiermonnikoog en Terschelling. De gebruikte cijfers beslaan een groot deel van de provincie. Desalniettemin zijn er ook gebieden geweest waar niet is geregistreerd. De gepresenteerde aantallen kunnen daarom niet zondermeer worden beschouwd als absolute populatieschattingen. Voor de vergelijking van de cijfers uit 2025 met 2024 (figuur 2) is gebruik gemaakt van een selectie van gebieden die in beide jaren zijn geteld. Jaarlijks worden door Sovon en het CBS indexen berekend voor trends van 12 soorten boerenlandvogels in geheel Fryslân. Aangezien de indexen tot en met 2025 pas in de komende winter gereed zijn is in dit jaarbericht gebruik gemaakt van de indexen tot en met 2024 (figuur 3).